

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ Wisdom Cultural Heritage of Ethnic Groups in Buriram Province

ธนพล ตรีชาติ¹ / ประทวน วันนิจ² /

อโศก ไทยจันทร์รักษ์³ / ไชยวัฒน์ ไชยชาติกิตติยศ⁴

Thanapon Teerachat / Pratoun Wannit

Asoke Thaichantararak / Chaiyawat Chaiyachartkittiyos

¹สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Music Education Program, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

²สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Social Studies Program, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

³สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Art Education Program, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

⁴สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Music Education Program, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

Received: December 5, 2020

Revised: April 20, 2021

Accepted: August 21, 2021

บทคัดย่อ

การจัดทำข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยการลงพื้นที่เพื่อจัดเก็บข้อมูลดำเนินการเลือก ตัวแทนของกลุ่มทางวัฒนธรรม โดยใช้ในการกำหนดจากกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ และเลือกจากอำเภอที่ปรากฏกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ ประกอบด้วย 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ 1) อำเภอนาโพธิ์ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว 2) อำเภอห้วยราชกลุ่มชาติพันธุ์ไทย

เขมร 3) อำเภอนางรองกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราช และ 4) อำเภอสตึกกลุ่มชาติพันธุ์ไทย
กวย หรือ ชาวส่วย ข้อมูลที่ได้สามารถนำมาส่งเสริม อนุรักษ์และสืบทอดให้วัฒนธรรม
และภูมิปัญญาท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูลวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คนรุ่น
หลังในสังคมได้รู้จักและเข้าใจ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้วัฒนธรรมคงอยู่และ
ถูกสืบทอดให้ยาวนานมากขึ้น ง่ายต่อความเข้าใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ
จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมของคนใน
จังหวัดบุรีรัมย์ต่อไป

คำสำคัญ: มรดกภูมิปัญญา, ชาติพันธุ์

Abstract

The wisdom cultural heritage information about local communities in Buriram province a purpose to collect information on intangible cultural heritage of ethnic communities in the local community in Buriram Province has been collected and carried out by visiting the target areas and gathering representatives of cultural groups. The representatives of each group were selected by considering their ethnic groups and districts where they have been residing in Buriram province. There are four ethnic groups with their distinctive cultural identity were found in four districts as follows: 1) Thai-Lao ethnic groups were collected in Napho district. 2) Thai-Khmer ethnic groups were gathered in Huairat district. 3) Thai-Korat ethnic groups were selected in Nangrong district. And 4) Thai-Kui or Suai ethnic groups were collected in Satuek district. The data obtained could be utilized to promote, preserve and inherit the local culture and wisdom to remain in society. Dissemination of the local culture and wisdom information to the new generations will help them know and understand their wisdom cultural heritage, and it will be another way to promote

and inherit the local culture. Moreover, this method is easy for them to understand Buriram identity of cultural resources. Awareness of Buriram people to conserve cultural resources will also be cultivated.

Keyword: wisdom cultural heritage, ethnic groups

บทนำ

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยหรือที่เรียกว่าอีสานใต้ ประกอบด้วย 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัด อุบลราชธานี มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 กลุ่มชาติพันธุ์ได้แก่ ไทยลาว ไทยเขมร ไทยโคราช และ ไทยกวย (ส่วย) ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะมีเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป เช่น ผ้าทอพื้นบ้าน การละเล่นและแสดงพื้นบ้าน ภาษาพูดในท้องถิ่น อาหาร การแต่งกาย ในพิธีกรรมต่าง ๆ ประเพณีท้องถิ่น ความเชื่อ ค่านิยม มีวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการดำรงชีพมาช้านาน ซึ่ง ปัจจุบันบางอย่างก็เลือนหายไป เนื่องมาจากการรับวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้ามาและการขาดความเอาใจใส่ของคนรุ่นใหม่ในชุมชน ที่จะส่งเสริม อนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่ในสังคมต่อไปการเผยแพร่ข้อมูลวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คนรุ่น หลังในสังคมได้รู้จักและเข้าใจ เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้วัฒนธรรมได้คงอยู่และถูกสืบทอดให้ยาวนานมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันการเผยแพร่จะอยู่ในรูปของสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ โทรทัศน์ นิตยสาร เป็นต้น โดยเฉพาะสื่อที่ปรากฏอยู่ในสื่อออนไลน์จะสามารถเข้าถึงคนในสังคมได้ค่อนข้างง่ายและสะดวกกว่า เนื่องจากปัจจุบันสามารถเข้าถึง ข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ตได้รวดเร็วกว่าแหล่งอื่น ๆ

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาค้นหา รวบรวมข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชน ท้องถิ่นที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านภูมิปัญญาผ้าทอพื้นบ้าน ด้านภูมิปัญญาเครื่องดนตรีพื้นบ้าน และ ด้านศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดบุรีรัมย์ จาก 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยลาว ไทยเขมร ไทยโคราช และ ไทยกวย(่วย) นำมาจัดทำข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ ในรูปแบบฐานข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ในศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ และฐานข้อมูลระบบออนไลน์ เพื่อให้ให้นักศึกษา ประชาชนทั่วไปเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และตอบสนองต่อความต้องการ ทำให้ห่างต่อความเข้าใจในความเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมของคนในจังหวัดบุรีรัมย์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อรวบรวมข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ รองรับการพัฒนาฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลด้านภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดบุรีรัมย์
2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง ตามข้อมูลด้านชาติพันธุ์ที่พบในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ไทยลาว ไทยเขมร ไทยโคราช และไทยกวย
3. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การสำรวจข้อมูลได้ดำเนินการทั้งสิ้น 194 ชุมชน ประกอบไปด้วยพื้นที่อำเภอ นาโพธิ์ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว จำนวน 5 ตำบล 50 หมู่บ้าน อำเภอห้วยราชเก็บข้อมูล กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร จำนวน 7 ตำบล 47 หมู่บ้าน อำเภอนางรองเก็บข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราช จำนวน 13 ตำบล 47 หมู่บ้าน อำเภอสตึกเก็บข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ไทย กูย จำนวน 5 ตำบล 50 หมู่บ้าน

บริบทของพื้นที่ที่ใช้เพื่อศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผลการลงพื้นที่ที่ได้ดำเนินการสำรวจและจัดเก็บข้อมูล ตลอดระยะเวลาของการดำเนิน โครงการ โดยได้แยกพื้นที่ตามกลุ่มชาติพันธุ์ที่ 4 ชาติพันธุ์ ได้แก่

1. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว โดยได้เลือกอำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 5 ตำบล 65 หมู่บ้าน คือ ตำบลนาโพธิ์ 14 หมู่บ้าน ตำบลบ้านคู 15 หมู่บ้าน ตำบลบ้านคู 12 หมู่บ้าน ตำบลคอนกอก 14 หมู่บ้าน ตำบลศรีสว่าง 10 หมู่บ้าน การเลือกพื้นที่เลือกเพียง 5 ตำบล 50 หมู่บ้าน

2. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร โดยได้เลือกอำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งแบ่งเขตการปกครอง รวม 7 ตำบล เป็น 1 เทศบาล ซึ่งแยกข้อมูล ตำบลห้วยราช 7 หมู่บ้าน ตำบลสามแวง 9 หมู่บ้าน ตำบลโคกเหล็ก 11 หมู่บ้าน ตำบลตาเสา 10 หมู่บ้าน ตำบลตะโก 9 หมู่บ้าน ตำบลเมืองโพธิ์ 9 หมู่บ้าน ตำบลสนวน 12 หมู่บ้าน เทศบาลตำบลห้วยราช 13 ชุมชน รวม 80 หมู่บ้าน การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ในอำเภอห้วยราชเลือกเพียง 7 ตำบล 47 หมู่บ้าน

3. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราช โดยได้เลือกอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 15 ตำบล 188 หมู่บ้าน คือ ตำบลนางรอง 14 หมู่บ้าน ตำบลสะเดา 17 หมู่บ้าน ตำบลชุมแสง 14 หมู่บ้าน ตำบลหนองโบสถ์ 14 หมู่บ้าน ตำบลหนองกง 11 หมู่บ้าน ตำบลถนนหัก 13 หมู่บ้าน ตำบลหนองไทร 14 หมู่บ้าน ตำบลก้านเหลือง 10 หมู่บ้านตำบลบ้านสิงห์ 14 หมู่บ้าน ตำบลลำไทรโยง 14 หมู่บ้าน ตำบลทรัพย์พระยา 13 หมู่บ้าน ตำบลหนองยายพิมพ์ 10 หมู่บ้าน ตำบลหัวถนน 11

หมู่บ้าน ตำบลทุ่งแสงทอง 7 หมู่บ้าน และตำบลหนองโสน 12 หมู่บ้าน โดยในการลงพื้นที่อำเภอนางรองเก็บข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราช จำนวน 13 ตำบล 47 หมู่บ้าน

4. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยภูเขา โดยได้เลือกอำเภอสตึก ซึ่งแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 12 ตำบล 179 หมู่บ้าน คือ ตำบลสตึก 15 หมู่บ้าน ตำบลนิคม 24 หมู่บ้าน ตำบลทุ่งวัง 15 หมู่บ้าน ตำบลเมืองแก 19 หมู่บ้าน ตำบลหนองใหญ่ 16 หมู่บ้าน ตำบลร้อนทอง 18 หมู่บ้าน ตำบลคอนมนต์ 10 หมู่บ้าน ตำบลชุมแสง 18 หมู่บ้าน ตำบลท่าม่วง 11 หมู่บ้าน ตำบลสะแก 13 หมู่บ้าน ตำบลสนามชัย 12 หมู่บ้าน ตำบลกระสัง 8 หมู่บ้าน โดยการเก็บข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมอำเภอสตึก เก็บข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ไทยภูเขา จำนวน 5 ตำบล 50 หมู่บ้าน

วิธีการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาอีสาน ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์จากอดีต จนถึงปัจจุบัน สำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน คือ การถ่ายทอดความรู้ของชาวอีสานเพื่อสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีก คนรุ่นหนึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการและกลุ่มเป้าหมาย อย่างเช่น วิธีการถ่ายทอด ความรู้จากเด็กจะแตกต่างจากผู้ใหญ่ คือ วิธีการถ่ายทอดความรู้แก่เด็ก ต้องง่าย ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน ดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำ ได้แก่ ปริศนาคำทาย โดยเลือกถ้อยคำที่สร้างภาพคำเปรียบ เทียบทำให้ชวน คล่องจอง ให้เสียงและจังหวะ เพื่อดึงดูดใจและจดจำ ได้ง่าย การเล่านิทานเป็นการถ่ายทอดโยงความรู้โดยอาศัยความสนุกสนาน จากตัวละครในเรื่อง และวิธีการเล่าที่น่าสนใจ ต้องเป็นเรื่องสั้น ๆ เนื้อหาสร้างเสริมนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา ส่วนใหญ่ มุ่งเน้นจริยธรรม คือ สิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ ส่วนวิธีการถ่ายทอด ภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่มีหลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่า พิธีสู่ขวัญ พิธีทางพระพุทธศาสนา พิธีกรรมในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต การประกอบ อาชีพ ตลอดจนวิธีการอ่านหนังสือ และแสดงมหรสพ การถ่ายทอด ภูมิปัญญาด้วยวิธีการบอกเล่าในวัยนี้จะมีสารประโยชน์ทั้งทางด้าน การเพิ่มพูนความรู้จากการฟังและเป็นการรวมกลุ่มกันทางสังคม เพื่อทำงานร่วมกันหรือช่วยเหลือกัน ผู้เล่า คือ ผู้อาวุโสหรือผู้มีความรู้ ซึ่งโอกาสในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ได้แก่ พิธีงานศพซึ่งชาวบ้านจะไป ชุมชุมที่บ้านคน

ตาย เพื่อช่วยเจ้าภาพทำงานและเป็นเพื่อนงานศพ ตอนกลางคืนจะมีการละเล่นพื้นบ้าน เช่น การเล่นเสื่อกินหมูกาเร่่านิทาน โดยการอ่านจากหนังสือผูกหรือใบลาน เจ้าภาพ จะเลือกหม่อ่านที่มี นำเสียงดีให้สนุกสนานเพลิดเพลิน ทั้งยังสอดแทรกจริยธรรมคำสอนด้วย โดยการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลพอบองค์ความรู้จำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนี้

องค์ความรู้จากชาติพันธุ์ไทยลาว

ฮิตสิบสอง คองสิบสี่ เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติพันธุ์ลาว ซึ่งรวมถึงชาวลาวย่านอีสานที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแสดงถึงความเป็นชาติเก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมานาน เป็นเอกลักษณ์ของชาติและท้องถิ่น และมีส่วนช่วยให้ชาติดำรงความเป็นชาติของคนอยู่ตลอดไป ฮิตสิบสอง มาจากคำสองคำ ได้แก่ ฮิต คือคำว่า จาริต ซึ่งหมายถึง ความประพฤติ ธรรมเนียม ประเพณี ความประพฤติที่ดี และ สิบสอง หมายถึง สิบสองเดือน ดังนั้นฮิตสิบสองจึงหมายถึงประเพณีที่ชาวลาวย่านภาคอีสาน และประเทศลาว ปฏิบัติกันมาในโอกาสต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี เป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีและพิธีกรรมทางการเกษตร เข้ากับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา นักปราชญ์โบราณได้วางฮิตสิบสอง เป็นประเพณีประจำแต่ละเดือนคือ เดือนอ้าย บุญเข้ากรรมเดือนยี่ บุญคูณลาน เดือนสาม บุญข้าวจี่ เดือนสี่ บุญพระเวส เดือนห้า บุญสงกรานต์ เดือนหก บุญบั้งไฟเดือนเจ็ด บุญช่าอะ เดือนแปด บุญเข้าพรรษา เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เดือนสิบ บุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา เดือนสิบสอง บุญกฐิน

งานบุญประเพณีที่เกี่ยวข้องกับฮิตสิบสองที่สำคัญของชาวอีสาน ได้แก่ บุญเดือนสี่ จังหวัดร้อยเอ็ด (งานประเพณีบุญพระเวส) บุญเดือนหก จังหวัดยโสธร (งานประเพณีบุญบั้งไฟ) บุญเดือนแปด จังหวัดอุบลราชธานี (งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา) บุญเดือนสิบเอ็ด จังหวัดนครพนม (งานประเพณีออกพรรษาไหลเรือไฟ) และจังหวัดสกลนคร (งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง)

คองลิบตี เป็นคำและข้อปฏิบัติคู่กับฮิตลิบสอง คอง หมายถึง แนวทาง หรือ ครรลอง ซึ่งหมายถึง ธรรมเนียมประเพณี หรือแนวทาง และ ลิบตี หมายถึง ข้อวัตร หรือแนวทางปฏิบัติลิบตีข้อ ดังนั้นคองลิบตี หมายถึง ข้อวัตรหรือแนวทางที่ประชาชนทุกระดับ นับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ ผู้มีหน้าที่ปกครองบ้านเมือง พระสงฆ์ และคนธรรมดาสามัญพึงปฏิบัติลิบตีข้อ อาจสรุปได้หลายมุมมองดังนี้

หลักปฏิบัติของครอบครัวในสังคม ตลอดจนผู้ปกครองบ้านเมือง

หลักปฏิบัติของพระมหากษัตริย์ในการปกครองบ้านเมือง และหลักปฏิบัติของประชาชนต่อพระมหากษัตริย์

หลักปฏิบัติที่พระราชายึดถือปฏิบัติ เน้นให้ประชาชนปฏิบัติตามจารีตประเพณี และคนในครอบครัวที่ปฏิบัติต่อกัน

หลักปฏิบัติในการปกครองบ้านเมืองให้อยู่เป็นสุขตามจารีตประเพณี

แต่ละข้อมีคำว่าฮิตนำหน้าด้วย (ทำให้เกิดความสับสนกับฮิตลิบสอง) แต่ละคองจะมีลิบตีฮิต ยกเว้น ฮิตปลคองเดือน จะมีเพียงลิบสองฮิต ซึ่งนั่นก็คือฮิตลิบสองที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น คอง 14 เป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคม

ภูมิปัญญาที่โดดเด่น ได้แก่ หมอยาสมุนไพร พบที่บ้านเมืองน้อย ที่ตั้ง หมู่ที่ 4 ตำบลศรีสว่าง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมี ฟ่องอาจ นาโล เป็นหมอยา เปิดทำการรักษาโรค เร่งน้ำมัน ผิดตำแดง ปวดหัว เวียนหัว เป็นหวัด ไอ ต่าง ๆ อื่น ๆ โดยจะรักษาได้ในช่วงเวลา 16.00 – 10.00 น. ของอีกวันหนึ่ง เท่านั้น ช่วงเวลา 11.00 – 16.00 น. ให้ยาไม่ได้ ถือว่ามีครุ

องค์ความรู้จากชาติพันธุ์ไทยเขมร

ดำเนินชีวิตด้วยเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตนเอง ไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะ ด้านความเชื่อ เช่น ด้านไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลัง การเสกเป่า ยาตั้ง และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งมีการสืบต่อกันมาโดยมีผู้นำสืบทอดสู่รุ่นหลัง อย่างเหนียวแน่น สำหรับประเพณีที่โดดเด่นคือประเพณีวันสารทเดือน 10

หรือ ไงเบนทม เป็นภาษาเขมรแปลว่า วันสารทใหญ่ คนส่วนใหญ่จะเรียกว่า วันแซน โคนตา คำว่า แซน เป็นภาษาเขมรแปลว่า เช่นสรวง โคนตา แปลว่า บรรพบุรุษ เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว คติความเชื่อชาวเขมรมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษค่อนข้างมาก หากจะกระทำการใดต้องเช่นผีหรือเช่นสรวงบรรพบุรุษก่อนเสมอ และหากเจ็บไข้ได้ป่วยก็จะมีการทำพิธีเล่นมะมั่วด เพื่อเป็นการสื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษ หาแนวทางในการรักษาโรคภัยหรือสอบถามการกระทำที่อื่นไป หลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือวิญญาณบรรพบุรุษที่เชื่อกันว่าเป็นต้นเหตุของอาการเจ็บไข้ได้ป่วยนั้น ภาษาพูดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรเป็น ภาษาเขมรพื้นถิ่น มีความคล้ายคลึงกับภาษาเขมรในประเทศกัมพูชา ประชากรที่อาศัยอยู่ในลุ่มแม่น้ำโขงไทยกัมพูชาสามารถสื่อสารระหว่างกันได้ โดยเฉพาะภาษาเขมรที่ใช้ในจังหวัดบุรีรัมย์จะมีความคล้ายคลึงกับภาษาเขมรในจังหวัดเสียมราฐ ประเทศกัมพูชา

ภูมิปัญญาที่โดดเด่น ได้แก่ งานหัตถกรรมที่บ้าน ใหม่ หมู่ที่ 3 ตำบลสามแวง อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีแหล่งเรียนและงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ การทอผ้าไหม การทำโลงโบราณ แบบชาวเขมร และการบุงมือวง ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้าน

องค์ความรู้จากชาติพันธุ์ไทยโคราช

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราช ในอำเภอนางรองซึ่งเป็นเมืองเก่าโดยมีตำนานปรากฏที่วัดขุนก้อง ตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ในสมัยก่อนนั้นมีการขกทัพไปปราบเขมร โดยมีทั้งเจ้าขุนมูลนายรวมทั้งกองพลทหารมาพักแรมอยู่ตรงนี้จำนวนมาก หลังจากที่พักอยู่นานจึงได้สร้างอุโบสถขึ้นมาชื่อว่า วัดขุนก้องแต่เมื่อกาลเวลาล่วงมานานก็เกิดเพี้ยนเป็นวัดขุนก้อง คนที่เข้ามาจับกลุ่มอยู่อาศัยจึงได้ชื่อชุมชนตามชื่อวัด คือ ชุมชนวัดขุนก้อง วัดขุนก้องสร้างขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถแห่งกรุงศรีอยุธยาโดยขุนก้องนายทหารผู้ควบคุมกองเสบียงที่ตามเสด็จ 2 จอมกษัตริย์เมื่อครั้งไปปราบเขมรพระอุโบสถหลังนี้แต่เดิมมีครุเมื่องอยู่ด้านตะวันออกปัจจุบันกลายเป็นเพียงสระน้ำในวัดและเชื่อว่าเป็น

กองบัญชาการฝ่ายทะเบียนของกองทัพในช่วงศึกสงคราม ในวัดขุนก้องนี้พบนุสรณ์สถานแห่งความรักท้าวปาจิต นางอรพิม ภูมิปัญญาที่โดดเด่น ได้แก่ ขาบาตร พบมีการทำขาบาตร ที่ บ้านหนองตาฮี หมู่ 5 บ้านหนองตาฮี ต.บ้านสิงห์ อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ ขาบาตร ทำจากไม้แก่นมะขาม เริ่มต้นเรียนจากวัดป่ารวมใจ “เวเวียน รองขาบาตร” นิยมใช้ไม้มงคลในการทำ ใช้เวลาประมาณครึ่งเดือน ซึ่งเป็นหัตถกรรมที่มีมูลค่าสูงและทำรายได้ให้แก่ชุมชน

องค์ความรู้จากชาติพันธุ์ไทยกูย

การนุ่งห่มและการแต่งกายของชนชาวส่วยนิยมการ แต่งกายนุ่งห่มเหมือนชาติพันธุ์เขมรแต่พิเศษคือ นิยมตัดดอกไม้ที่หูทั้งสองข้างจะเป็นดอกไม้สีอะไรก็ได้ ชาติพันธุ์ไทยกูยมีอาชีพ ลำสัตว์ หางของป่า และที่สำคัญคือ การจับช้างป่า โดยสามารถจับช้างป่ามาฝึกเพื่อใช้งานได้ ปัจจุบันไม่มีช้างป่าให้จับแต่การนับถือศาลปะกำ ซึ่งเป็นที่รวบรวมอุปกรณ์ในการจับช้าง ยังเป็นวัฒนธรรมที่ชาติพันธุ์กูยปฏิบัติสืบต่อกันมา และจะถือเครื่องในเรื่องการตอบแทนต่อผู้มีพระคุณ เช่นในทุกปีในช่วงสงกรานต์ พวกเขาทุกคนจะต้องอาบน้ำไปให้พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย อาบ พร้อมทั้งหาเสื้อผ้าใหม่ ๆ ให้ผลัดเปลี่ยนเป็น ประจำทุกปี เชื้อฟังคำสั่งสอนของบิดา มารดา ไม่ประพฤติตนอกริดนอกรอย ความเชื่อเกี่ยวกับ ขนบธรรมเนียมประเพณีส่วนมากจะคล้ายกับพวกเขมร เช่น การตายจะไม่นิยมเผาแต่จะฝังไว้ก่อน ภาษากูยหรือส่วย เป็นภาษาที่มีความเฉพาะและมีความแตกต่างจากภาษาลาวและภาษาเขมร คำว่า กูย ในภาษากูย แปลว่า คน ซึ่งนักมานุษยวิทยาจัดพวกกูย ว่าอยู่ในกลุ่มตระกูลมอญเขมร

ภูมิปัญญาที่โดดเด่น ได้แก่ การแกะสลักพระไม้มงคลที่บ้านดอนแก้ว หมู่ 9 ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีการสืบทอดภูมิปัญญาการแกะพระจากไม้มงคลจากบรรพบุรุษมา 3 รุ่น และจากแกะด้วยมือ ปัจจุบันมีการใช้เครื่องมือในการแกะเพื่อความรวดเร็วและสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างดี

อภิปรายผล

โครงการจัดทำข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ ในการดำเนินการ ในเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการลงพื้นที่เพื่อจัดเก็บข้อมูลดำเนินการเลือกตัวแทนของกลุ่มทางวัฒนธรรมโดยใช้การกำหนดจากกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ และเลือกจากอำเภอที่ปรากฏกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ ประกอบด้วย 4 กลุ่มชาติพันธุ์ได้แก่ อำเภอนาโพธิ์ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว อำเภอห้วยราชกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร อำเภอนางรองกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราช และอำเภอสตึกกลุ่มชาติพันธุ์ไทยภูเขา (สวย) ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะมีเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ไป โดยกำหนดประเด็นในการสำรวจ ได้แก่ ประวัติชุมชน ข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีพื้นบ้าน การประดิษฐ์สิ่งของ หรือเครื่องทุ่นแรง การย้อมสี ด้านการเกษตร การปลูกพืช พืชที่มีเอกลักษณ์ หรือ โดดเด่นเป็นพิเศษด้านเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน เครื่องใช้ในบ้าน ในครัว เครื่องทุ่นแรงในการทำงาน ด้านสุขภาพอนามัย ด้านอาหารที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษ ด้านเครื่องนุ่งห่ม การแต่งกาย เครื่องประดับ เช่น การทอผ้า การแต่งกายด้วยผ้า หรือเครื่องประดับประจำท้องถิ่น ด้านศิลปกรรม เช่น การวาดจิตรกรรมฝาผนัง การปั้น การแกะสลัก ด้านดนตรี เช่น ดนตรีไทย ดนตรีพื้นบ้าน หมอลำ กันตรึม จอเรียง ด้านการแสดงพื้นบ้าน การรำ หรือการแสดงประกอบในเทศกาล หรือประเพณีของท้องถิ่น ด้านวรรณกรรม ข้อมูลสถานที่สำคัญในชุมชน โบราณวัตถุ เอกสารสำคัญ เช่น จารึก โบราณ หนังสือเก่า สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น ศาลตาปู่ เทวรูป สิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระเก่า แหล่งโบราณสถานภายในชุมชน สถานที่สำคัญทางศาสนาภายในชุมชน แหล่งทางธรรมชาติวิทยาภายในชุมชนอนุสาวรีย์หรืออนุสรณ์สถานภายในชุมชน แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน พิพิธภัณฑ์หรือแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน พิธีกรรมและความเชื่อ เช่น ไร่ผีฟ้า มะม่วง ผีเอาข้าวขึ้นยุง ทำขวัญข้าว การละเล่นพื้นบ้าน ดำนานหรือนิทานพื้นบ้าน ความเชื่อในชุมชน เช่น แขนงเลือดแดง ปลัดจิก ไร่จุก ไร่โก๊ะ ไร่เปีย ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการดำรงชีพ

จากข้อมูลที่ได้พบว่าภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์มีรูปแบบที่มีความเฉพาะตนที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบของการดำรงชีวิตประจำวัน ประเพณี และวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน โดยภูมิปัญญาที่เป็นผลงานหัตถกรรมสามารถนำมาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมเป็นการเพิ่มมูลค่า และส่งเสริมคุณค่าให้เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญานั้น โดยสามารถส่งเสริม อนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่ในสังคมต่อไป การเผยแพร่ข้อมูลวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คนรุ่น หลังในสังคมได้รู้จักและเข้าใจ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้วัฒนธรรมได้คงอยู่และถูกสืบทอดให้ยาวนานมากขึ้น ง่ายต่อความเข้าใจในความเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมของคนในจังหวัดบุรีรัมย์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

สามารถนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของจังหวัด ในด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ทางการท่องเที่ยวโบราณสถาน อาหารการกิน การแต่งกาย และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น วัฒนธรรม ธรรมชาติ และวิถีชีวิต เป็นโอกาสดีในการที่จะมีแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้าน สินค้าหัตถกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของความต้องการให้การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่หันมาสนใจการท่องเที่ยวในชุมชน และสนใจความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่าง

References

- Buriram Provincial Office. (2020). *Basic information of Buriram Province*. Retrieved on 20 April 2020 from <http://www.buriram.go.th/downloads/buriram-gen.pdf>
- Department of Cultural Promotion. (2016). *Culture, way of life and wisdom*. Bangkok: SilkPrinting 1977. [in Thai]
- _____. (2018). *Northeastern wisdom heritage*. Bangkok: Agricultural Cooperative Association of Thailand Printing. [in Thai]
- _____. (2019). *Northeastern of Thailand history and culture*. Bangkok: Agricultural Cooperative Association of Thailand Printing. [in Thai]
- Leksukhum, S. (2014). *History of Thai art*. Bangkok: Ancient city Printing. [in Thai]
- Wongthes, S. (2010). *Where did Buriram come from*. Bangkok: Mae Kham Phang Printing. [in Thai]

Authors

Mr.Thanapon Teerachat
Music Education Program, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University
Tel. 080 940 9394 E-mail address: tingbru@gmail.com

Mr.Pratoun Wannit
Social Studies Program, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University
Tel. 089 221 6628 E-mail address: pratoun_wannit@hotmail.com

Mr.Asoke Thaichantararak
Art Education Program, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University
Tel. 081 967 6989 E-mail address: asokathai@gmail.com

Mr.Chaiyawat Chaiyachartkittiyos

Music Education Program, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

Tel. 097 994 6561 E-mail address: mormoodoi@gmail.com